

Ecologische beoordeling van de uitbreiding van het gemaal Schaphalsterzijl

Opdrachtgever Waterschap Noorderzijlvest
Referentie Van der Heijden, E . 2018. Ecologische beoordeling van de uitbreiding van het gemaal Schaphalsterzijl. A&W-notitie 3092. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden.

Projectcode 3092
Status Definitief
Datum 10 september 2018
Projectleider E. van der Heijden
Autorisatie R. J. Strijkstra

Inhoud

1. Inleiding
2. Situatieschets en plannen
3. Gebiedsbescherming en beoordeling
4. Soortbescherming en beoordeling
5. Conclusies
Literatuur

Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv

Suderwei 2
9269 TZ Feanwâlden
tel. 0511 – 474764
email: info@altwym.nl
website: www.altwym.nl

Foto's 1 & 2: boven: het gemaal, kijkend richting het noorden. Onder: de zijkant van het gemaal, kijkend richting het oosten (foto's A&W).

1. Inleiding

Het waterschap Noorderzijlvest is voornemens om het gemaal Schaphalsterzijl in de gemeente Winsum, provincie Groningen, uit te breiden. Het gemaal, met name pompen en aandrijvingen, wordt vergroot en aangepast. Onderzoek in de vorm van een ecologische quickscan is nodig om te bepalen hoe deze ingreep zich verhoudt tot de ecologische wet- en regelgeving. Dit betreft o.a. de Wet natuurbescherming en de regelgeving omtrent het Natuurnetwerk Nederland. Het waterschap Noorderzijlvest heeft Altenburg & Wymenga Ecologisch Onderzoek B.V. opdracht gegeven om dit ecologisch onderzoek uit te voeren. Indien van toepassing, worden aanbevelingen gedaan voor mitigatie en eventueel aanvullend onderzoek.

In onderhavige notitie zijn de resultaten van het ecologisch onderzoek gepresenteerd. Het onderzoek naar de mogelijke aanwezigheid van relevante natuurwaarden is gebaseerd op twee benaderingen. Ten eerste zijn recente bronnen geraadpleegd (verspreidingsatlassen, overzichtswerken, onderzoeksrapporten en websites) over de aanwezigheid van beschermde gebieden en soorten in en nabij het plangebied. Er is daarbij onder andere gebruik gemaakt van de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF). Daarnaast is op 28 augustus 2018 een oriënterend veldbezoek uitgevoerd, waarbij is gelet op de (mogelijkheden voor de) aanwezigheid van beschermde en/of kritische soorten.

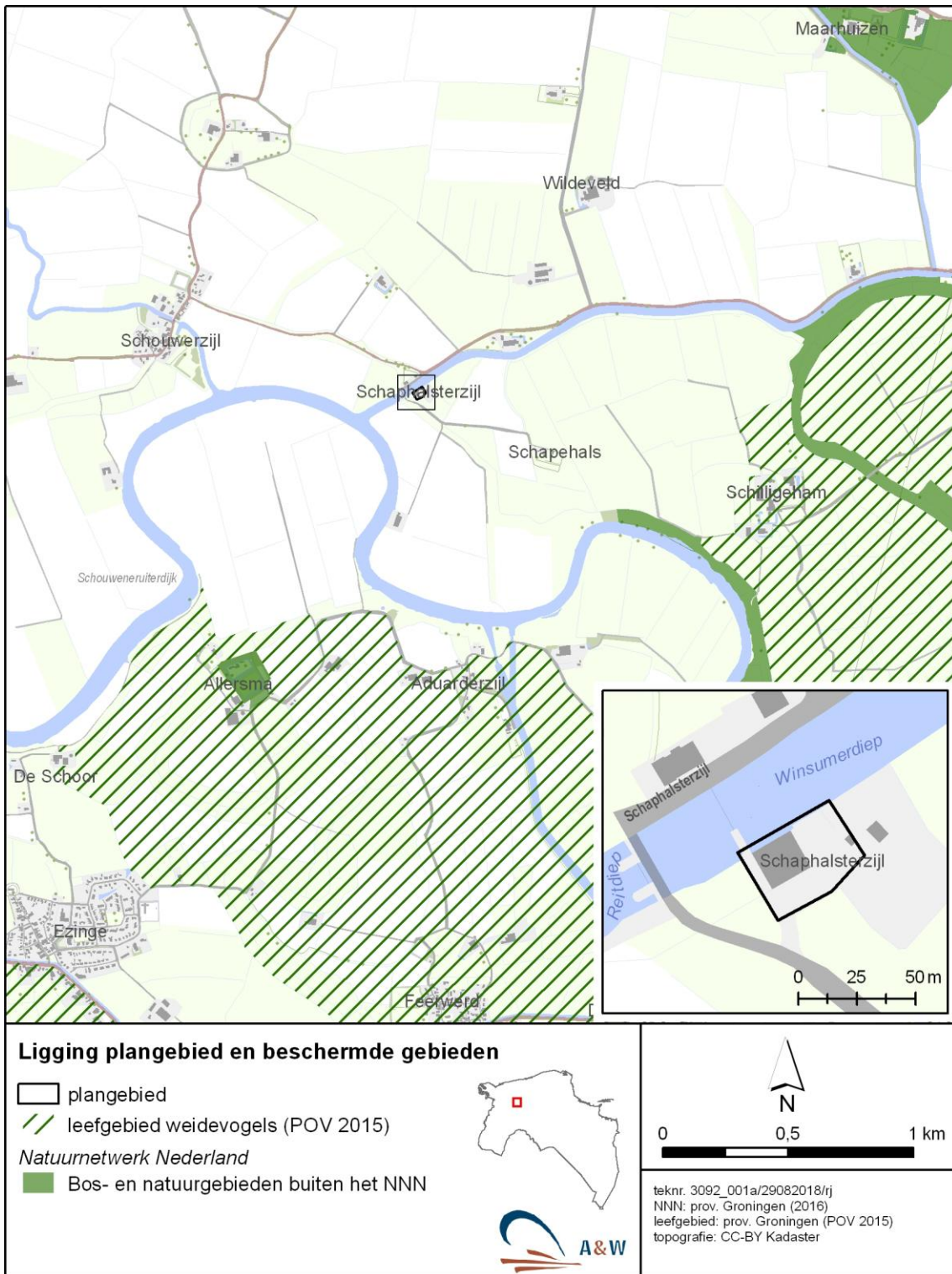
Altenburg & Wymenga presenteert in deze notitie de resultaten van een onafhankelijk ecologisch onderzoek. Het onderzoek spreekt zich niet uit over de wenselijkheid van het onderhavige plan of een bepaalde ontwikkeling. Landschappelijke, archeologische of cultuurhistorische waarden komen niet aan de orde. Aan deze ecologische beoordeling kunnen geen rechten worden ontleend.

2. Situatieschets en plannen

Het gemaal Schaphalsterzijl bevindt zich aan het kanaal Winsumerdiep ten noorden van de stad Groningen. Het ligt aan de zuidelijke kant van het kanaal, dat vanaf Onderdendam door Winsum en Schaphalsterzijl stroomt en hier uitmondt in het Reitdiep (figuur 1).

Om de capaciteit van het gemaal te verhogen, wordt de huidige installatie met grotere pompen en aandrijvingen vervangen. Door de plaatsing van grotere pompen zijn ook bouwkundige aanpassingen in de aanstroming nodig.

De werkzaamheden vinden grotendeels binnen het gebouw plaats. Volgens de plannen worden geen aanvullende ruimtelijke ingrepen gedaan buiten het gemaal. De uitvoering van het werk kan echter een invloed op de directe omgeving van het gemaalterrein hebben. Hier wordt in de effectbeoordeling rekening mee gehouden.

Figuur 1. Ligging van het plangebied ten opzichte van beschermde gebieden.

3. Gebiedsbescherming en beoordeling

In Nederland zijn de meeste beschermde gebieden beschermd volgens de Wet natuurbescherming (Natura 2000) of regels omtrent het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Daarnaast kunnen gebieden ook worden beschermd vanwege hun natuurwaarden via verordeningen of het bestemmingsplan.

Natura 2000-gebieden

Het dichtstbijzijnde beschermde Natura 2000-gebied is 'Lauwersmeer'. Dit ligt op ongeveer 12 kilometer van het gemaal. 'Lauwersmeer' is aangewezen voor broedvogel- en niet broedvogelsoorten. Door de grote afstand en de eigenschappen van het plangebied is er geen relevante ecologische relatie tussen het Natura 2000-gebied en de directe omgeving van het gemaal en zijn daardoor geen negatieve effecten te verwachten op het Natura 2000-gebied 'Lauwersmeer'.

Natuurnetwerk Nederland

Uit de kaartgegevens van de provincie Groningen blijkt dat het plangebied geen deel uitmaakt van het NNN. Het dichtstbijzijnde NNN-gebied ligt ongeveer 2 kilometer ten zuidoosten van het gemaal. Aangezien de werkzaamheden kleinschalig zijn, is het onwaarschijnlijk dat de beoogde ingrepen direct van invloed zijn op NNN-gebieden in de omgeving.

Ganzenrust- en foerageergebied en Leefgebied weidevogels

Uit kaartgegevens van de provincie Groningen blijkt dat het plangebied geen onderdeel is van andere beschermde gebieden, zoals Ganzenrust- en foerageergebied en Leefgebied weide- en akkervogels. Het dichtstbijzijnde Leefgebied weidevogels ligt ongeveer 1.5 kilometer ten zuidoosten van het plangebied. Gezien de kleinschaligheid van de werkzaamheden zijn er geen negatieve effecten door de plannen te verwachten op leefgebied weidevogels.

Conclusie gebiedsbescherming

Om bovenstaande redenen ontstaat door de uitbreiding van het gemaal geen knelpunt met de ecologische wet- en regelgeving ten aanzien van gebiedsbescherming.

4. Soortbescherming en beoordeling

Soortbescherming is in Nederland sinds 1 januari 2017 vastgelegd in de Wet natuurbescherming (Wnb). Aan de Wet natuurbescherming zijn drie lijsten met soorten gekoppeld. Het gaat om artikel 3.1 waar soorten van de Vogelrichtlijn onder vallen, artikel 3.5 waar soorten van de Habitatrichtlijn, bijlage II bij het Verdrag van Bern en bijlage I bij het Verdrag van Bonn onder vallen en artikel 3.10 voor overige soorten. Soorten uit de eerste twee artikelen zijn daarmee Europees beschermd, terwijl soorten van artikel 3.10 nationaal beschermd zijn. Provincies hebben de mogelijkheid om voor soorten uit artikel 3.10 een vrijstelling te verlenen van enkele verbodsbepalingen. De Provincie Groningen hanteert vanaf 1 januari 2017 een dergelijke lijst met (dier)soorten die een vrijstelling genieten bij o.a. ruimtelijke ontwikkeling.

Gezien de terreinverharding rondom het gemaal, het omliggende intensief beheerde grasland en de ligging aan de sluis in het Winsumerdiep, zijn er beperkte mogelijkheden voor soorten die beschermd zijn volgens de Wnb. Hieronder is beschreven welke beschermde soorten mogelijk voorkomen en wat de consequenties daarvan zijn voor de beoogde ingrepen.

4.1 Algemeen

Het plangebied bestaat uit het gemaalgebouw en het terrein waarop het gemaal staat. In de huidige toestand is dit terrein geheel verhard en direct aan het kanaal gelegen. Onder dergelijke omstandigheden zijn er beperkte mogelijkheden voor natuurwaarden aanwezig. Het is onwaarschijnlijk dat op het gemaalterrein wettelijk beschermde soorten uit de volgende soortgroepen voorkomen en/of worden beïnvloed door de uitvoering van het beoogde project:

- Planten
- Ongewervelde diersoorten
- Amfibieën
- Reptielen
- Vissen

De redenen die aan deze conclusie ten grondslag liggen, zijn één of meer van de volgende:

- Het gemaal ligt niet binnen het verspreidingsgebied van deze soorten (NDFP, Van Delft *et al.* 2017).
- Op het gemaalterrein is geen geschikt biotoop voor deze soorten aanwezig.
- De werkzaamheden zijn kleinschalig en worden binnen het gemaal uitgevoerd.
- Uitstralende effecten van de bouwactiviteiten reiken niet dermate ver buiten de begrenzing van de locatie dat daardoor (mogelijk) leefgebied van deze soorten wordt beïnvloed.

De uitbreiding van het gemaal veroorzaakt om deze redenen geen conflict met de Wet natuurbescherming ten aanzien van bovengenoemde soortgroepen.

4.5 Vogels

In de Wet natuurbescherming valt het beschermingsregime van vogels onder wetsartikel 3.1 en 3.5. De vogelsoorten die onder de Europese Vogelrichtlijn vallen, zijn opgenomen in artikel 3.1. De vogelsoorten die onder bijlage II van het Verdrag van Bern vallen, zijn opgenomen in artikel 3.5. Alle in Nederland voorkomende vogelsoorten vallen onder artikel 3.1. Een klein deel van deze soorten valt tevens onder artikel 3.5. Vooralsnog worden effecten op vogels door de provincies beoordeeld volgens de bepalingen onder artikel 3.1.

Bij werkzaamheden moet volgens de Wet natuurbescherming rekening worden gehouden met het broedseizoen van vogels. De Wet natuurbescherming kent geen standaardperiode voor het

broedseizoen. Het gaat erom of er een broedgeval is dat verstoord kan worden. Aantasting van nesten is niet toegestaan.

In de bomen langs het gemaalterrein kunnen vogels zoals Merel, Houtduif of Mezensoorten tot broeden komen. Bouwactiviteiten op het gemaalterrein, die met de werkzaamheden binnen het gebouw in verband staan, kunnen een invloed op de directe omgeving hebben en incidenteel broedende vogels verstoren.

Aan het gemaal is een nest waargenomen van (waarschijnlijk) een huiszwaluw (foto 1). Deze soort valt onder categorie 5 van de lijst met vogels met jaarrond beschermde nesten als er sprake is van ecologisch zwaarwegende redenen. In de omgeving van het plangebied is de Huiszwaluw tamelijk algemeen (NDFF). Tevens gaat het hier niet om belangrijke aantallen nestplaatsen. Daarom zijn er geen zwaarwegende ecologische redenen om deze nestplaats als jaarrond beschermd te beschouwen.

Ten aanzien van broedende vogels zijn er verschillende mogelijkheden om conflicten met de Wet natuurbescherming te voorkomen. Werkzaamheden buiten het broedseizoen uitvoeren is de meest zekere optie. Een alternatief is om werkzaamheden voor aanvang van het broedseizoen te beginnen, zodat broedpogingen in het werkgebied achterwege blijven door de verstoring tijdens de werkzaamheden. Er dient tevens te worden voorkomen dat tijdens werkzaamheden in het broedseizoen alsnog broedgevallen ontstaan die kunnen worden aangetast. Dit is mogelijk door geen geschikte plaatsen voor nesten te laten ontstaan, door bijvoorbeeld bouw materiaal goed af te dekken. Mochten er toch vogels tot broeden komen en door de werkzaamheden worden verstoord, dan ontstaat er een conflict met de Wet natuurbescherming en moeten de verstorende werkzaamheden gestaakt worden tot na de broedperiode van de betreffende soort(en).

Jaarrond beschermde nestplaatsen

Buiten het broedseizoen vallen de meeste nestplaatsen niet onder de bescherming van de Wet natuurbescherming, maar een aantal vogelsoorten maakt gedurende het gehele jaar gebruik van de nestplaats of keert bijvoorbeeld jaarlijks terug op dezelfde plaats. Hun nesten en de functionele leefomgeving daarvan worden daarom het gehele jaar beschermd. In augustus 2009 is onder de Flora- en faunawet een indicatieve lijst opgesteld van soorten met jaarrond beschermde nestplaatsen. Deze lijst is per 1 januari 2017 onveranderd overgenomen bij de Wet natuurbescherming.

Aan het gemaal, op het terrein en in de directe omgeving daarvan werden geen (mogelijkheden voor) nestplaatsen van andere vogelsoorten met jaarrond beschermde nesten waargenomen.

Conclusie vogels

Door de uitvoering van de plannen ontstaat mogelijk een conflict met de Wet natuurbescherming ten aanzien van vogels, als door de werkzaamheden broedende vogels verstoord worden. Dit kan worden voorkomen door werkzaamheden uit te voeren buiten het broedseizoen.

Aan het gemaal is een nest waargenomen dat een nestplaats van (waarschijnlijk) een huiszwaluw is. Verstoring van dit nest kan voorkomen worden door bouwactiviteiten in de onmiddellijke nabijheid van het nest uit te voeren buiten de periode van het broedseizoen. Eventueel zou het nest kunnen worden verwijderd buiten de broedperiode. Daardoor kan een conflict met de Wet natuurbescherming ten aanzien van de Huiszwaluw worden voorkomen.

Foto 1: nest van (waarschijnlijk) de Huiszwaluw onder het dak van het gemaal.

4.6 Vleermuizen

Alle in Nederland voorkomende vleermuissoorten zijn beschermd onder artikel 3.5 van de Wet natuurbescherming. Hierdoor gelden voor deze soorten striktere beoordelingscriteria bij ontheffingsaanvragen dan bij de meeste andere beschermde zoogdiersoorten. Om deze reden worden de vleermuizen in een aparte paragraaf besproken en worden de 'overige zoogdiersoorten' in §4.7 behandeld.

In de omgeving van het plangebied komt een aantal vleermuissoorten voor, namelijk Watervleermuis, Meervleermuis, Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis, Rosse vleermuis en Laatvlieger (Zoogdieratlas Groningen 2011, NDFF). Voor vleermuizen zijn drie onderdelen van het leefgebied te onderscheiden die van belang zijn voor de functionaliteit van het leefgebied. Deze zijn: verblijfplaatsen, foerageergebieden en vliegroutes. Hieronder zijn deze drie elementen besproken.

Verblijfplaatsen

In zowel de zomerperiode als de baltperiode hebben vleermuizen in Nederland hun verblijfplaatsen voornamelijk in gebouwen en bomen. Tijdens de winter verblijven zij onder andere in gebouwen, bomen, bunkers en kelders. Op het gemaalterrein zijn geen bomen aanwezig die mogelijkheden bieden voor verblijfplaatsen van vleermuizen. Ook het gemaalgebouw biedt geen mogelijkheden voor verblijfplaatsen van vleermuizen. Het is mogelijk dat de bomen langs het gemaalterrein door vleermuizen gebruikt wordt als verblijfplaats. De bomenrand wordt door de uitbreiding van het gemaal echter niet aangetast.

Foerageergebied en vliegroutes

Bij verplaatsingen tussen verblijfplaats en foerageergebied maken vleermuizen gebruik van lijnvormige landschapselementen om zich te oriënteren. Het is mogelijk dat de bomenrand langs

het gemaalterrein door vleermuizen gebruikt wordt als foerageergebied. Door de plannen zal dit echter niet worden aangetast.

Het Winsumerdiep kan mogelijk worden gebruikt als trekroute door Meervleermuis en Watervleermuis. Beide soorten zijn gevoelig voor lichtverstoring. Daarom is het van belang om geen lichtbronnen te gebruiken die direct op het wateroppervlak van het Winsumerdiep schijnen. Dit geldt zowel voor de aanlegfase als de gerealiseerde toestand. In dat geval is er geen knelpunt met de Wet natuurbescherming.

Conclusie

Door uitvoering van de plannen zal geen conflict ontstaan met de Wet natuurbescherming ten aanzien van vleermuizen. Wel is het van belang om lichtverstoring van het Winsumerdiep te voorkomen.

4.7 Overige zoogdiersoorten

Overige zoogdiersoorten artikel 3.5 Wnb (exclusief vleermuizen)

Het gemaalterrein vormt geen geschikt leefgebied voor zoogdiersoorten beschermd onder artikel 3.5 Wnb (exclusief vleermuizen). Ook in de omgeving van het gemaal komen deze soorten niet voor (Zoogdieratlas Groningen 2011, NDFF).

Overige zoogdiersoorten artikel 3.10 Wnb

Uit verspreidingsgegevens van zoogdieren blijkt dat in de omgeving van het gemaal een aantal meer of minder algemeen voorkomende zoogdiersoorten voorkomt die zijn beschermd volgens artikel 3.10 van de Wet natuurbescherming. Het betreft soorten zoals Aardmuis, Egel, Haas en Konijn (Zoogdieratlas Groningen 2011, NDFF). Provinciale Staten van Groningen heeft vrijstelling van de Wnb verleend voor deze soorten bij projecten in het kader van ruimtelijk ontwikkeling.

De volgens artikel 3.10 Wnb beschermde Waterspitsmuis komt voor in de omgeving van het gemaal. Enige jaren geleden werd langs het oever van het Winsumerdiep een Waterspitsmuis waargenomen (NDFF). Deze soort heeft zachte oevers nodig. Het verharde gemaalterrein en de harde oevers vormen echter geen geschikt leefgebied voor de Waterspitsmuis. Door de uitbreiding van het gemaal ontstaat daarom geen conflict met de Wet natuurbescherming ten aanzien van de Waterspitsmuis.

Conclusie 'Overige zoogdiersoorten'

Om bovenstaande redenen veroorzaken de beoogde ingrepen in het gemaal geen conflict met de Wet natuurbescherming ten aanzien van 'overige zoogdiersoorten'.

5. Conclusies

Op basis van de voorgaande hoofdstukken kunnen voor de uitbreiding van het gemaal Schaphalsterzijl de onderstaande conclusies ten aanzien van de ecologische wet- en regelgeving (Wet natuurbescherming, NNN en overige gebiedsbescherming) worden getrokken:

Gebiedsbescherming

Wet natuurbescherming: Natura 2000

Het gemaal ligt niet in of nabij Natura 2000-gebieden. De werkzaamheden veroorzaken geen negatieve effecten op de natuurwaarden waarvoor Natura 2000-gebieden in de ruimere omgeving zijn aangewezen. Er is daarom geen conflict met de Wet natuurbescherming ten aanzien van Natura 2000-gebiedsbescherming.

Natuurnetwerk Nederland

Het gemaal en de directe omgeving maken geen onderdeel uit van het NNN. Door de werkzaamheden ontstaat geen conflict met de Wet natuurbescherming ten aanzien van NNN-gebieden.

Overige gebiedsbescherming

Het gemaal is geen onderdeel van gebieden die zijn aangewezen als Ganzenrust- en foerageergebied en Leefgebied akker- en weidevogels. In de omgeving is wel Leefgebied weidevogels aanwezig, maar de plannen zullen daarop geen negatieve effecten veroorzaken.

Soortbescherming

Door uitvoering van de plannen zal geen conflict met de Wet natuurbescherming ontstaan ten aanzien van beschermde soorten, mits door activiteiten op het gemaal terrein geen broedende vogels en hun nesten worden verstoord. Aan de waterkant van het gemaal is een nest waargenomen dat mogelijk in gebruik is door een Huiszwaluw. Verstoring van dit nest kan worden voorkomen door werkzaamheden buiten het gemaal uit te voeren buiten het broedseizoen.

Het Winsumerdiep wordt mogelijk gebruikt als trekroute door Meervleermuis en Watervleermuis. Beide soorten zijn gevoelig voor lichtverstoring. Daarom is het van belang om geen lichtbronnen te gebruiken die direct op het wateroppervlak van het Winsumerdiep schijnen. Dit geldt zowel voor de aanlegfase als de gerealiseerde toestand. In dat geval is er geen knelpunt met de Wet natuurbescherming.

Literatuur

Anonymus. 2011. Werkatlas Zoogdieren van Groningen.

Van Delft, J., Kranenbarg, J., de Bruin, A., Frigge, P. (2017) Waarnemingenoverzicht 2016. Bijlage RAVON 67, jaargang 19 (4).

Websites

NDFF